

Vedlegg 15b – Forklaring til handlingsprogram

Gjennomgang av skifteprotokoll i arkiv for framstilling av Rendalsdrakt

For å få godkjent «Rendalsdrakta» av Norsk institutt for bunad og folkedrakt så må draktnemnda liste opp alle skifteprotokoller over alle gårdene i Rendalen (antatt ca. 1000 håndskrevne protokoller). Disse blir tydet av statsarkivet på Hamar – som noterer ned alt av draktdeler og klær. Dette er et tidkrevende og kostbart stykke arbeid.

Skilting av Sølen flyvrak

Til tross for at loven om fiendegods fra 1946, revidert sist i 2016, som sier at det tyske flyvraket i Sølen tilhører staten, plukkes det fortsatt vrakdeler fra flyet. Dette er kun tillatt for NØFMF (Nord-Østerdal fly- og militærhistorisk forening) som har tillatelse fra Forsvarsmuseet. Medlemmer fra foreningen plukker deler og stiller ut disse på et museum i Tolga. En hensynssone legges rundt vraket slik at kulturmiljøet rundt flyvraket også blir tatt vare på og ikke bare vrakdelene. Et informasjonsskilt ved stien bør settes opp med informasjon om flyvraket, og hva som er lov, og hva som ikke er lov å gjøre på plassen. Dessuten bør kommunen kontakte Forsvarsmuseet og høre hvordan samarbeidet har oppstått med NØFMF? Hvorfor deler fra et kulturminne som ligger i Rendalen er blitt flyttet til Tolga, og hvorfor dette skal være slik for fremtiden også? Rendalen kommune kan ha interesse av å stille ut slike vrakdeler selv.

Tvillingvarden; restaurering og sikring rundt varden

I 2006 ble deler av Tvillingvarden (IDnr. 126022) skadet av ukjent årsak. Sametinget bevilget i 2009 midler til restaurering av varden. Bilder fra tiden før ramponeringen finnes, og Rendalen kommune har stor interesse for restaurering av dette automatisk fredete kulturminnet. Deler av varden befinner seg hos privatperson på Unset i Rendalen. Vilkår for restaureringen vises i vedlegg 6.

Katalogisering av Rendalsmusikk

Mye av den gamle Rendalsmusikken finnes nedtegnet på noter, og før den forsvinner er det viktig å få skannet og katalogisert denne slik at den blir tilgjengelig for etterverden og ikke glemmes bort. Mye autentiske håndskrevne noteark fra komponister/musikere i Rendalen finnes bevart. Katalogiseringen skal også ses som en del av opprettingen av et digitalt lokalhistorisk arkiv.

Kartlegging av buer i kommunen, tilstandsvurdering og tiltaksforslag

Mange buer i kommunen trenger vedlikehold og restaurering. (Buer; måsåbuer, slåttbuer, ljørbuer, engløer, skogshusvær). For å få en oversikt over hvilke buer som finnes i kommunen og i hvilken tilstand disse er, må en kartlegging av buer gjøres. En skala fra 1-5 bør benyttes (samme som ble brukt i seterregistreringen 2005) for å avgjøre hvilke buer som bør ivaretas i henhold til kulturminneplanen, og disse bør følges opp med tiltaksforslag. Dette kom fram som et høyt prioritert ønske på de to folkemøtene som ble holdt ifbm. utarbeidelse av planen.

Setervoller – kartlegging av 10 utvalgte voller og tiltak, formidling knyttet til en voll

I en kartlegging over setrer i Rendalen fra 2005 er setrene vurdert i en skal fra 1-5 hvor 1 er høyest verdi og 5 er laveste verdi. Ingen av setrene har verdien 1 men 39 setrer har verdien 2. Av disse er 10 plukket ut i kulturminneplanen. Målet fra kommunen er å få laget en tilstandsvurdering av setrene og se hva slags vedlikehold og eventuelt hvilke restaureringer som disse bør omfattes av. En (eller flere) av setrene skal plukkes ut i formidlingsammenheng. Dette bør gjøres i sammenheng med satsingen på Opplev Rendalen som pågår.

Søke om å få gravd ut lokalitet med IDnr. 160967 ved Bullmuseet

Utgraving av lokalitet med IDnr. 160967 er viktig å få gjennomført skikkelig, da man fikk såpass mange meget interessante indikasjoner på svært tidlig bosetting under sjaktingen som ble utført i 2012. Ikke minst som et ledd i kommunens satsing på besøkssteder ved Bullmuseet/Rendalstunet og ombygging av Gammelskola blir dette viktig. Samarbeid med fylkesarkeolog og Kulturhistorisk museum er påkrevd. Det sendes en dispensasjonssøknad for utgraving av Askeladden IDnr. 160967. I 2019 ble det bevilget kr 15000 fra legat til utgravingsformål her.

Tiltaksbehov for gravhaug Søndre Høie med IDnr. 135111-1 og gravfelt Bjøntegård med IDnr. 135113

Både gravhaug og gravfelt har tiltaksbehov 3 på en tre-nivå skala. Dette innebærer at gravfeltet og gravhaugen har betydelige tiltaksbehov. Rett ved Birkseter, eller Bergset som det heter i dag, har det opprinnelig befunnet seg et høygravfelt med minst fire gravhauger. To av disse er fortsatt igjen i dag på Ø siden av fv. 30, og utgjør en flott velkomst til sentrum i Øvre Rendal når man kommer sørfra. Da to av gravhaugene i feltet allerede er borte, er det viktig å ta vare på de gravhaugene som finnes igjen. Den søndre av gravhaugene har betydelige tiltaksbehov. Kommunikasjon med fylkeskommune og RA bør klarlegge hvilke tiltak som skal gjøres for gravhaug og gravfelt etter skanning av den ene haugen i 2013.

Ny veileder for byggeskikk i Rendalen

Ny veileder i byggeskikk – kun for bygg typiske for Rendalen kommune, for eksempel seter- og bureisningsmiljøer. Samarbeid med høyskoler som har arkitektutdanning bør etableres og (kunnskaps)bidrag fra studentarbeider bør tas med i veilederen. Forslag på struktur for en veileder settes opp sammen med byggesaksbehandler i kommunen:

I saksbehandlingen skal det vurderes om mulige negative konsekvenser for kulturminner og kulturmiljøer ved vedlikehold eller restaurering. Tilbygg eller nye bygg kan føre til skader på, eller destruksjon av kulturminneverdier knyttet til bebyggelse og kulturlandskap.

Det bør tas hensyn til områdets egenart og spesielt til verneverdige bygninger i området når det skal føres opp nye bygg eller tilbygg. Det bør ikke utelukkende legges vekt på direkte stilkopiering. Formgivningen kan gjerne ses i nåtidens formspråk. Veilederen skal være et arbeidsverktøy for forutsigbarhet i saksbehandlingen. Den skal også hjelpe eierne til å finne gode løsninger på ønskede tiltak.

Opprettelse av et digitalt lokalhistorisk arkiv hvor man kan samle informasjon om kulturminner

Ved ett av de åpne møtene fremkom det ønsker om å få samle lokalhistorisk kunnskap et sted i kommunen. Ønskemålet ble diskutert i arbeidsgruppene som ble enige om at dette er et viktig tiltak i kulturminneplan, og det ble foreslått at man kunne opprette et digitalt lokalhistorisk arkiv. Her kan folk dele med andre av sine historiske kunnskaper om kulturminner/kulturmiljøer/kulturlandskap/kulturarv i kommunen. Dette tiltaket bør ses i sammenheng med katalogisering av Rendalsmusikk.

Kartlegging av bygninger i bureisningsmiljøene

Det er to bureisningsmiljøer i Rendalen; Unsetbrenna og Fiskviklia. Begge bureisningsmiljøene har fått hensynssone kulturmiljø i planen. Når det gjelder Fiskviklia, er ett gårdstun vedtaksfredet. Bygningene på de øvrige gårdsbrukene i begge bureisningsmiljøene er ikke vernet. Derfor er det av stor vekt for kommunen å få gjennomført en kartlegging av begge miljøene, slik at man kan ta vare på det som er unikt og opprinnelig. Kanskje i samarbeid med universitet/høyskole? Inntil videre gjelder generelle bestemmelser. Spesifikke bestemmelser og retningslinjer skal presenteres i en ny byggeskikkveileder for Rendalen, når denne er ferdig.

Øke håndverkerkompetansen; kurser og temakvelder for lokale håndverkere

Kompetanse innenfor håndverk er særdeles viktig ved ivaretagelse av kulturminner. Kursvirksomhet og videreutdanning for lokale håndverkere i Rendalen kommune er et ønsket tiltak. Lokale håndverkere blir ofte kontaktet ved restaurering av gamle bygninger i kommunen. Derfor er det viktig at det finns bygningsantikvarisk forståelse og kompetanse hos våre lokale håndverkere.

Nyregistreringer av sagbruk, vannmøller, kraftverk og brannvarder

Nyregistrering av kulturminner fra nyere tid er også viktig. Yngre kulturminner har ikke automatisk vern slik alle norrøne kulturminner fra før 1537 og alle samiske kulturminner eldre enn 100 år har. Før kunnskapen om hvor de lå/ligger forsvinner og informasjon knyttet til kulturminnene med det, må disse bli registrert. De må bli tilstandsvurdert og evt. vedlikeholdt/restaurert. Eksempler på nyere tids kulturminner som er tatt med i handlingsprogrammet for nyregistreringer er: vannmøller, sagbruk, brannvarder, buer, bygninger i bureisningsmiljøene, klopper og kavlebruer, samt kraftverk. Det er veldig viktig å få registrert og tilstandsvurdert yngre kulturminner i kommunen.

Nyregistrering av fangstanlegg på Storlegda og skilting av utvalgt fangstgrop

Storlegdasystemet er delvis registrert i dag. Systemet er beskrevet og omtalt i arkeologisk litteratur og fortjener en komplett registrering. Da en av fangstgropene i tillegg er utgravd, er det naturlig å få til skilting ved en av fangstgropene slik at resultatene av gravingen kommer besøkende til del.

Restaurering av båthus og koie ved Otnesøyen

Husene her er vandalisert og flommen i 1995 ødela selve fløterkoia. Uten vedlikehold kommer husene sakte men sikkert å forsvinne. Båthuset er enn så lenge i noenlunde stand. Tømmerfløtingen var betydningsfull for folk i Rendalen og det er derfor viktig ut fra et kulturhistorisk perspektiv å få satt i stand koia igjen og få brukt husene. Her finnes det også stor dugnadsvilje og sterkt ønske fra

privatpersoner om å få gjort noe med tilstanden til hele stedet/kulturmiljøet. En av jernbåtene som tilhørte fløtingsanlegget her befinner seg i privat eie på Hornset i Rendalen.

Pågående tiltak med private initiativ er i tillegg til tiltakene ovenfor tatt med i handlingsprogrammet.